

УДК 65.012.4 (477)

ЛАПШИН І. М.

Хмельницький національний університет

АНАЛІЗ РІВНЯ СМЕРТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Дана стаття присвячена дослідженню та проведенню аналізу рівня смертності в Україні. На основі отриманих результатів дослідження та проведеного аналізу було встановлено тенденцію та динаміку показників, що визначають даний рівень за 1992–2016 рр. Для проведення аналізу були взяті показники кількості померлих за статтю, типом поселення та причинами смертей. Окрім цього, було проаналізовано та встановлено закономірність та динаміку такого основного індикатора рівня смертності в Україні, як дитяча смертність до 1 року. В результаті було отримано важливу інформацію та характеристику демографічних процесів та ризиків з точки зору природного приросту населення в країні. Автор статті приходить до висновку, щочасне регулювання зі сторони органів влади та прийняття відповідних мір щодо даного питання зможе покращити ситуацію, яка за відсутності позитивних змін загрожує економічній стабільності та державній безпеці країни.

Ключові слова: рівень смертності, демографічні показники, природний приріст, скорочення населення.

LAPSHYN I.

Khmelnitskyi National University

THE ANALYSIS OF DEMOGRAPHIC SITUATION IN UKRAINE

The article is devoted to the analysis of death rate level in Ukraine. Based on obtained results of the analysis the trend and dynamics of indicators that determine this level during 1992-2016 has been indicated. Indicators that have been taken for the basis of the analysis are the death rate by gender, type of settlement and causes of death. The pattern and dynamics of such a basic indicator of mortality rate as infant mortality rate of children up to 1-st year have been analyzed and established. In Ukraine as a whole, and in the vast majority of regions, the number of deaths prevails over the number of births. The main factor that causes a decrease of the population of Ukraine is the slow growth rate of its reproduction, which is characterized by hard tendencies of depopulation (mortality rate exceeds birth rate), the fact is that it does not even ensure a simple replacement of generations. The analysis of statistical data shows that the birth rate is steadily decreasing, despite the tendency to reduce the mortality rate of infants. As a result, important information and characteristics of demographic processes and risks from the point of view of natural population growth in the country were obtained. The author of the article concludes that timely regulations by the authorities and the adoption of appropriate measures on this issue will improve the situation which, in the absence of positive changes, can threaten economic stability and moreover even national security of our country.

Key words: death rate, demographic indicators, natural growth, reduction of population.

Постановка проблеми. Соціально-демографічна ситуація в країні формується залежно від розвитку демографічних процесів відтворення населення. Демографічний фактор є одним із основоположних для забезпечення стабільного й безпечного розвитку держави/ Дане питання характеризується в тому числі і приростом та відтворенням населення.

Відомо, що за роки незалежності населення України суттєво скоротилося. Перевага смертності над народжуваністю є однією з основних причин критичного стану демографічної ситуації в країні. Тому доцільним є аналіз такого скорочення та визначення факторів, які на нього впливають.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням проблеми демографічного розвитку України, в тому числі природного приросту та скорочення населення присвячено праці Ф. Заставного, Е. Леонової, Е. Лібанової, В. Сташенко та інших.

Дані дослідження розглядають проблему загалом, однак поглиблений розгляд даного питання з аналізом причин та факторів, які впливають на ситуацію, не до кінця розкритий.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз рівня смертності в Україні на основі вище вказаних показників, що описують ситуацію зі смертністю, встановлення основних тенденцій та закономірностей з використанням відповідних аналітичних інструментів та методичних підходів.

Виклад основного матеріалу дослідження. За роки незалежності, особливо в останні роки демографічна ситуація в країні характеризується усталеною і довготривалою тенденцією до зниження чисельності постійного населення. Таке зменшення кількості населення зумовлене негативним природним приростом населення.

В Україні загалом, як з рештою в переважній більшості регіонів кількість померлих переважає над кількістю народжених [3]. Основним чинником, що обумовлює скорочення чисельності населення України, є низькі темпи його відтворення, які характеризуються тенденціями зростання депопуляції (смертність перевищує народжуваність), що не забезпечує простого заміщення поколінь. Аналіз статистичних даних свідчить, що рівень народжуваності неухильно знижується, незважаючи на тенденцію зменшення смертності немовлят до року. При цьому починаючи з 2005 року зменшується рівень смертності, але рівень народжуваності не в змозі його покрити, спостерігається зростання рівня природного зменшення населення [1].

Зниження народжуваності та зростання рівня смертності є загальною тенденцією, яка формує несприятливу демографічну ситуацію, що також має негативні соціально-економічні наслідки. Серед

головних причин процесу депопуляції – старіння населення та зниження народжуваності. До цього призводить одночасне скорочення чисельності населення та зміна його вікової структури [1].

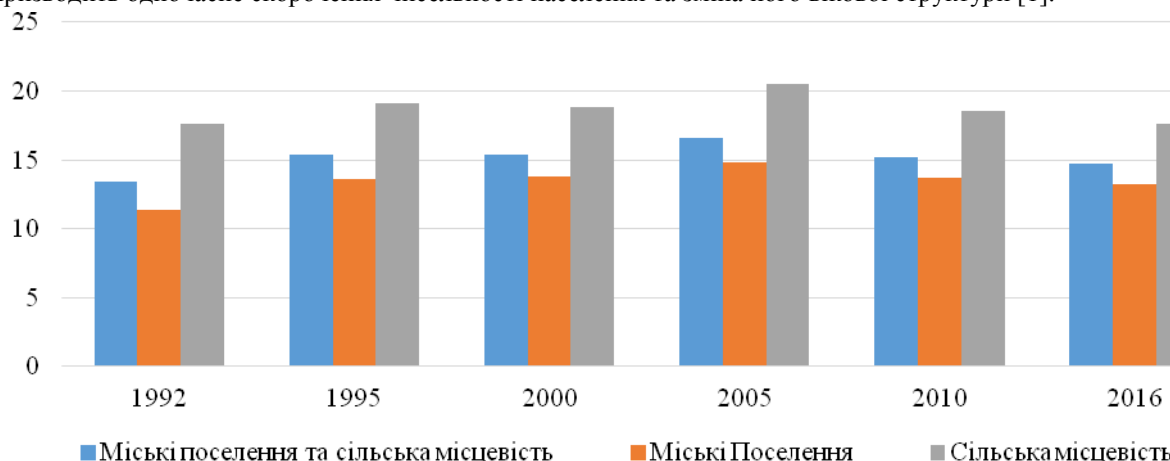

Рис. 1. Смертність за типом поселення на 1000 осіб наявного населення [1; 4; 5]

З рисунка 1 видно, що кількість померлих на 1000 осіб наявного населення з часу незалежності України найменшою була саме на початку незалежності. Пік смертності як в містах, так і в селах припав на 2005 рік. Станом на 2016 рік цей показник поступово знижується. Примітним є те, що найбільша смертність традиційно в сільській місцевості, оскільки населення сільської місцевості має менший доступ до медичних закладів та послуг. Позитивним є сам факт зменшення смертності.

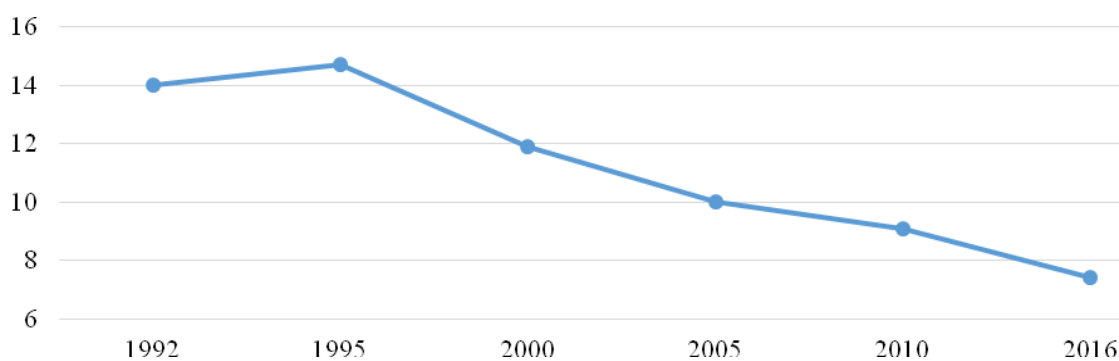

Рис. 2. Смертність дітей у віці до 1 року на 1000 живонароджених [4; 5]

Рисунок 2 демонструє графік зміни Смертності дітей у віці до 1 року на 1000 живонароджених. Станом на 1995 рік даний показник був найбільший, що пов'язано з кризовими явищами в соціально-економічній сфері країни в той час. Далі показник смертності дітей постійно зменшується що теж є позитивним сигналом для покращення демографічної ситуації в країні.

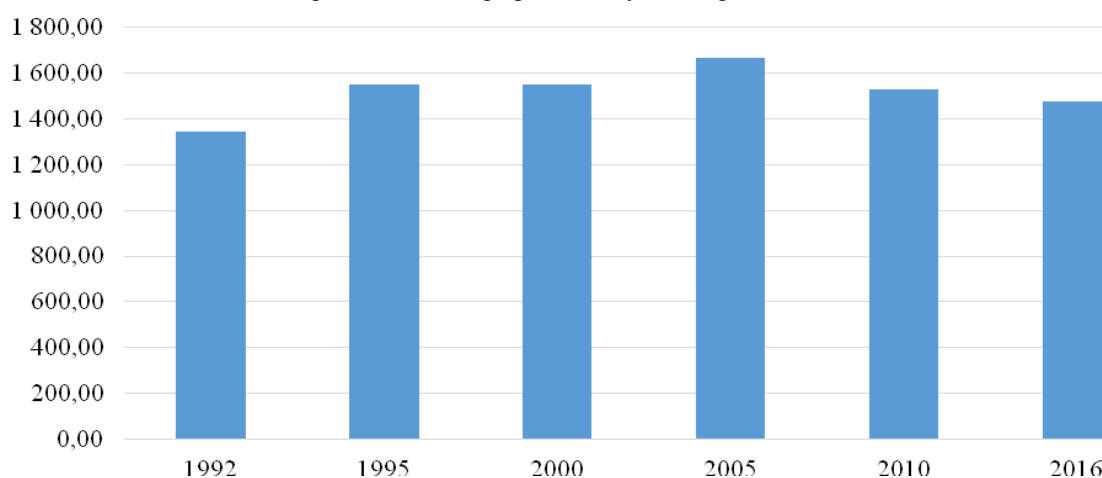

Рис. 3. Загальний коефіцієнт смертності за усіма віковими групами [5]

З даного рисунка видно, що загальний коефіцієнт смертності за усіма віковими групами серед чоловіків та жінок є досить високий. За даними ЦРУ, за цим показником Україна посідає 5 місце в світі. Попри позитивні зрушення, починаючи з 2005, ситуація станом на 2016 р. залишається критичною [2].

Що стосується причин смертності, для більше детального розуміння розглянемо та проаналізуємо показники за 2005–2016 роки. Дані наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Кількість померлих осіб за причинами смерті [4]

ПРИЧИНИ СМЕРТІ	2005 рік	2010 рік	2016 рік
Інфекційні та паразитарні хвороби	17245	14642	9326
Новоутворення	91849	88767	78959
Хвороби крові	387	286	219
Хвороби ендокринної системи	3402	2666	2238
Розлади психіки та поведінки	3390	1641	1092
Хвороби нервової системи	6647	6326	4752
Хвороби системи кровообігу	488769	465093	392298
Хвороби органів дихання	27998	19480	13840
Хвороби органів травлення	31692	26817	22013
Хвороби сечостатевої системи	3592	3044	2412
Окремі стани, що виникають у перинатальному періоді	1792	2398	1569
Симптоми, що виявлені при лабораторних та клінічних дослідженнях	31647	19947	20849
Зовнішні причини смерті	69954	43955	31746

Для аналізу було обрано все населення тобто чоловіки і жінки, серед причин смерті були обрані самі головні, причин насправді більше ніж вказано в таблиці, однак випадки таких смертей є поодинокими. Загалом за останні 10-12 років ситуація покращилась, хоча і не суттєво, однак позитивні зміни та тенденції є і це стосується усіх причин та хвороб, що спричиняють смертність. Це свідчить про позитивні зміни в сфері медицини, що дає надію на покращення демографічної ситуації в країні.

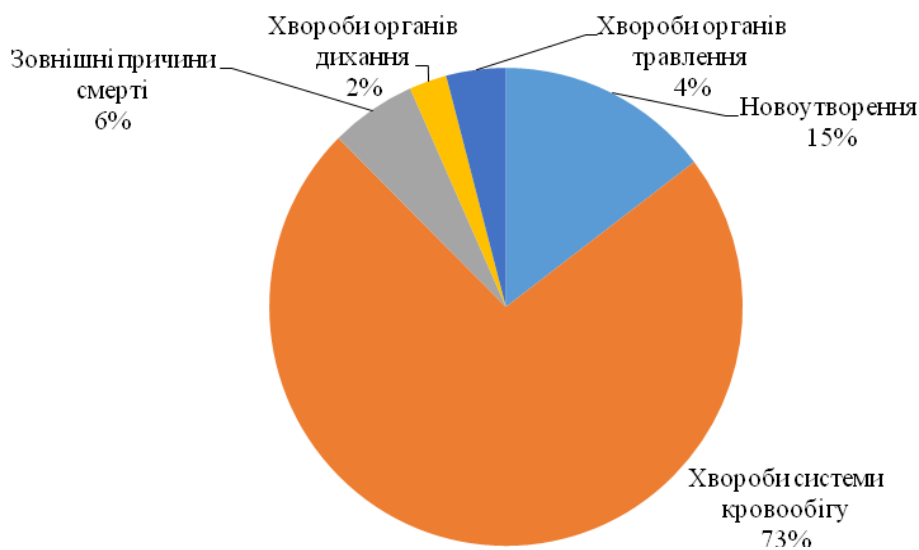

Рис. 4. Найбільш поширені причини смерті в Україні станом на 2016 р. [4]

Серед головних причин смертності населення, наведених на рисунку 4, виділимо такі причини, як новоутворення, хвороби системи кровообігу, хвороби органів дихання, хвороби органів травлення та зовнішні причини смерті, тобто нещасні випадки, вбивства та самогубства. Примітним є те, що зовнішні причини смерті становлять 6% всіх причин смерті населення країни, що суттєво впливає на природний приріст населення.

Висновок. Таким чином, розглянувши та проаналізувавши ситуації з рівнем смертності в країні на основі загального коефіцієнту та рівня смертності, а також смертності дітей у віці до 1 року та основних причин цих смертей, можемо прийти до висновку, що загалом рівень смертності в країні зменшується, що є позитивним сигналом, однак попри всі позитивні зміни, ситуація залишається вкрай невтішною, Україна продовжує посідати перші місця за рівнем смертності та останні за рівнем народжуваності в світі. Зниження

рівня смертності населення можливо досягнути за рахунок відсутності причин, що спричиняють передчасну смерть та викликають захворювання. Зрозуміло, що причини самі не зникнуть, однак їх вплив можливо зменшити, для цього чинній владі слід провести дієві реформи в сфері медицини, які б допомогли зменшити рівень дитячої смертності.

Література

1. Населення України за 2015 р. : демографічний щорічник / Державна служба статистики України. – Київ, 2016.
2. Світовий довідник Центрального Розвідувального Управління США [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/up.html> (дата звернення 19.10.2017).
3. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз : колективна монографія / за ред. Е.М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. – 367 с.
4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] : електронні мета дані. – Режим доступу : http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/statfile_c.asp. – (дата звернення 19.10.2017).
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. – (дата звернення 20.10.2017).

References

1. Naselennia Ukrainy za 2015 r. : demohrafichnyi shchorichnyk / Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. – Kyiv, 2016.
2. Svitovyi dovidnyk Tsentralnoho Rozvidualnoho Upravlinnia SShA [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/up.html> (data zvernennia 19.10.2017).
3. Liudskiy rozvytok rehioniv Ukrainy: analiz ta prohnoz : kolektyvna monohrafiia / za red. E.M. Libanovoi. – K. : In-t demohrafiit ta sotsialnykh doslidzhen NAN Ukrainy, 2007. – 367 s.
4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [Elektronnyi resurs] : elektronni meta dani. – Rezhym dostupu : http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/statfile_c.asp. – (data zvernennia 19.10.2017).
5. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.ukrstat.gov.ua>. – (data zvernennia 20.10.2017).

Рецензія/Peer review : 05.03.2018

Надрукована/Printed : 08.06.2018

Рецензент: д. е. н., проф. Васильківський Д. М.